

František Žilka (1871–1944)

Jan Roskovec

František Žilka (1871–1944) At the occasion of the 150 birth anniversary of the first teacher of New Testament studies at the protestant theological faculty in Prague, his contribution to the newly constituted faculty and church is recalled. Žilka followed the call to become a faculty professor after some 23 years in the service of a church minister, and with a systematic plan of basic publications he laid the foundations of the New Testament studies. A major achievement of lasting value is his modern translation of the New Testament, he is also remembered as a learned and both gentle and determined proponent of liberal protestantism in the Czech church environment.

Letošního 1. června uplynulo 150 let od narození prvního učitele novozákonní vědy na pražské evangelické teologické fakultě. Tato příležitost zve k alespoň stručnému připomenutí jeho osoby a díla, které pro svou církev i její teologickou fakultu vykonal.

Narodil se v Dolní Rozsídce, malé vesnici nedaleko Bystřice nad Pernštejnem, kterou dobře znají návštěvníci evangelického tábořiště u Blažkova. V blažkovské evangelické církevní škole Žilka začal své vzdělávání, v němž pokračoval na českém gymnáziu v Brně. Teologii studoval kromě Vídně, jejíž bohoslovecká fakulta byla tehdy pro evangelíky z českých zemí fakultou mateřskou, také v německé Halle, skotském Edinburghu a švýcarském Lausanne. V roce 1896 byl ordinován a povolán do Čáslavi za osobního vikáře faráře Františka Kozáka, od konce roku 1899 pak dva roky působil v Táboře jako misijní „cestující kazatel“ v diaspoře. V prosinci 1901 jej za svého prvního faráře povolal nově založený reformovaný sbor v Mělníce, kde setrval následujících 18 let a také se oženil. Odtud byl v roce 1919 povolán na nově založenou Husovu bohosloveckou fakultu. V tomtéž roce získal čestný doktorát na pařížské univerzitě a od 1. října byl jmenován profesorem Husovy fakulty. Vyučoval na ní 20 let až do jejího uzavření za německého protektorátu a byl pětkrát jejím děkanem, naposledy v akademickém roce 1937–38. Poválečného znovuotevření fakulty se už nedočkal, zemřel ještě za války, 9. února 1944. Pochován je na mělnickém evangelickém hřbitově. V Brně-Řečkovících je po něm od r. 1946 pojmenovaná ulice.¹

¹ Viz https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_ulice&load=6679 (18. 10. 2021).

Žilka již za svého farářského působení publikoval řadu prací zaměřených převážně na významné postavy české i světové reformace, psal o Husovi,² Kalvínovi,³ Komenském, ale také o Palackém či Havlíčkovi a pořídil český překlad Harnackových stručných dějin dogmatu.⁴ Překládal také z angličtiny skotskou náboženskou beletrii. Jeho rozhodnutí po příchodu na fakultu věnovat se novozákonní biblistice proto mohlo působit překvapivě.⁵ Hned se však na tento svůj obor plně soustředil. Pojal svůj úkol jako zakladatelský a vytvořil si plán publikací, které by obor postupně celý pokryly a mohly sloužit jednak studentům teologie jako základní učebnice, jednak širší veřejnosti jako přístupný a přitom spolehlivý zdroj informací. Plánovanou řadu nazval *Začátky a základy křesťanského náboženství* a její rozvrh vyložil v předmluvě k prvnímu svazku vydanému v roce 1925, jímž byly *Dějiny novozákonní doby*.⁶ Celá knihovna měla mít pět částí: po dějinách doby měly následovat jako stěžejní části *Dějiny novozákonního písemnictví* a *Dějiny náboženství nebo náboženských idejí v Novém zákoně*, doplněné dvěma částmi, které by logicky byly mohly stát na počátku celého programu, ale Žilka je pojal jako jeho završení, k němuž by předcházející části byly přípravu, totiž moderní *překlad* Nového zákona a *výklad* jednotlivých jeho spisů. Tato „základní stavba“ programu pak měla být rozšiřována dalšími monografiemi, jež by zpracovaly různá dílčí témata.

2 Kromě několika brožurek (*Jan Hus: jeho doba, život, činnost, povaha a význam*, Jilemnice: A. Neubert, 1899, 2. dopl. vyd. 1904; *Mistr Jan Hus jako náboženská osobnost*, Praha: Svaz národního osvobození, 1925) vydal třísvazkovou husovskou čítanku (*Duch spisů Husových: výběr hlavních myšlének a výroků*, Jilemnice: A. Neubert, 1891–1901; sr. také *Hus pro nás: výběr výroků ze spisů Husových ku poznání osobnosti reformátorovy v jejím významu pro dnešní Čechy*, Praha: Evang. Matice Komenského, 1917) a Husovu Postilu (*Mistra Jana Husi Postilla, čili Vyložení svatých čtení nedělních*, Jilemnice: A. Neubert, 1906).

3 František Žilka, *Jan Kalvín: život a dílo*. Praha: Comenium, 1909.

4 Adolf Harnack, *Dějiny dogmatu*. Praha: Samostatnost, 1903; fotomechanický přetisk vydala Komenského evangelická bohoslovecká fakulta – Praha: Kalich, 1974.

5 Tak Josef B. Souček, Žilkovo dílo v novozákonní vědě, *Kostnické jiskry* 26 (1944), č. 4. Podle vzpomínky Žilkova přítele Adolfa Lukla v témže čísle Kostnických jisker to však bylo skutečně jeho vlastní rozhodnutí: „když se vyskytlo jeho jméno ve spojení s jinou stolicí, sám prohlásil, že „kdyby se mělo s ním počítati, mohlo by se jednati jen o stolicí novozákonní theologie.“

6 František Žilka, *Dějiny novozákonní doby*. Praha: Kalich, 1925; na str. 5–14 předmluva k celému dílu.

Do naplňování tohoto publikačního programu se Žilka pilně pustil,⁷ ale také proto, že se k tomuto novému úkolu dostal „značně pozdě“⁸ – při nástupu na fakultu mu bylo již 48 let – nepodařilo se mu jej uskutečnit celý. *Dějiny písemnictví*, jak označoval to, co se častěji nazývá „literárním úvodem“ do biblických spisů, nezpracoval vůbec, tato mezera byla vyplněna v domácí produkci až o dvě generace později, zato však velmi kvalitně, pracemi Petra Pokorného.⁹ *Dějiny náboženských idejí* v Žilkově pojetí odpovídají pracem, jež se pokoušejí shrnout celkové poselství novozákonních spisů a jindy jsou označovány jako „teologie Nového zákona“. Tato část projektu zůstala v torze: Žilka sepsal pojednání o dvou klíčových postavách Nového zákona, Ježíšovi a Pavlovi. Ježíši Kristu věnoval dvojdílný spis, jehož první díl zachycuje Ježíšovo učení na základě synoptických evangelií,¹⁰ druhý, vydaný již po sthumně, je věnován pašijnímu příběhu podle všech čtyř evangelijních zpracování.¹¹ Téměř čtyři desetiletí čekal na vydání rukopis studie věnované Pavlovi, mezitím ovšem i v českém jazyce překonané novějšími pracemi.¹² Ja-

7 Jedinou významnější odbočku z publikačního soustředění na novozákonní bibliktiku představuje – ovšem také spíše popularizační – práce z oboru religionistiky, vydaná rok před prvním svazkem *Začátků a základů*: František Žilka, *Dějiny světových náboženství: Rozhled po duchovním životě lidstva* (Knihy pro každého II/3). Praha: Státní nakladatelství, 1924.

8 Tuto obtíž svého plánu si uvědomoval a zmínil se o tom hned v představení svého plánu: *Dějiny novozákonní doby*, 12.

9 Petr Pokorný, *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Vyšehrad, 1993; Petr Pokorný a Ulrich Heckel, *Úvod do Nového zákona: přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad, 2013 (původně německy v r. 2007). Zmínit můžeme také stručnější práci římskokatolického odborníka: Ladislav Tichý, *Úvod do Nového zákona*. Svitavy: Trinitas, 2003.

10 František Žilka, *Ježíš Kristus I. Jeho učení podle synoptických evangelií*. Praha: Kalich, 1942.

11 František Žilka, *Ježíš Kristus II. Historie jeho utrpení, smrti a vzkříšení podle všech čtyř evangelií*. Praha: Kalich, 1947. Tuto knihu pak brzy zastínilo nové zpracování téže látky Žilkovým žákem a nástupcem: J. B. Souček, *Utrpení Páně podle evangelií*. Praha: Kalich, 1951 (fotomechanický přetisk 1983).

12 František Žilka, *Pavel z Tarsu a apoštolský věk křesťanské církve*. Praha: Kalich, 1983. Jak poznamenává na začátku svého úvodu Petr Pokorný, který knihu připravil k vydání, spis je s dvougeneračním zpožděním vydáván především jako „významný dokument z dějin teologie“, tedy spíš než uvedení do Pavlova myšlení je v něm možno hledat autentické svědectví o tom, jak o Pavlovi přemýšlel František Žilka, coby představitel „svobodného protestantismu“.

novskou teologii měl Žilka podle svědectví současníků v oblíbení,¹³ avšak k sepsání svého pochopení Jana se již nedostal.

Také poslední, *vykladová* část Žilkova projektu zůstala nedokončená. Žilka sám do ní přispěl dvěma svazky výkladů evangelijních látek: Ježíšových podobenství¹⁴ a Kázání na hoře.¹⁵ Jak naznačuje podtitul obou knih, předložil v nich také vlastní *překlad* vykládaných textů. Celkovému zpracování této (čtvrté) části svého díla se pak věnoval naplno a do dvou let je dovedl k cíli. Výkladovou část ovšem od počátku neplánoval naplnit sám, počítal s dalšími spolupracovníky. Zapojil se do ní jeho žák a od roku 1933 částečně (jako soukromý docent) i kolega J. B. Souček třemi svými výklady Pavlových epištol.¹⁶ Exegetické výklady (komentáře) k novozákonním spisům vzniklé v českojazyčném prostředí zůstaly dlouhodobým dluhem, který se daří postupně odstraňovat teprve v novější době, zvláště – ale nejen – komentářovou řadou, spojenou ovšem již s novějším, ekumenickým překladem Písma, který mezitím vznikl.¹⁷

Překlad Nového zákona je patrně Žilkovým nejvýznamnějším dílem.¹⁸ Neprosadil se sice pro používání v církvi při bohoslužbách, což asi souvisí i s tím, že obsahuje jen jednu část křesťanské Bible, ale zachoval si trvalou hodnotu jako první skutečně moderní biblický překlad do češtiny, založený bez dalších ohledů na původním jazyce a určený širšímu publiku než církevnímu. Vyšel poprvé v roce 1933, celkem pak v sedmi vydáních bez

13 Adolf Novotný, *Muž beze Isti, Kostnické jiskry* 26 (1944), č. 4.

14 František Žilka, *Podobenství Ježíšova: překlad a výklad*. Praha: Kalich, 1930.

15 František Žilka, *Ježíšovo kázání na hoře: nový překlad s úvodem a výkladem pro přítomnou dobu*. Praha: Kalich, 1931.

16 Josef B. Souček, *Epištola Pavlova Filipským*. Praha: Kalich, 1937; *První epištola Pavlova Korintským*. Praha: Kalich, 1940; *Epištola Pavlova Kolosenským*. Praha: Kalich, 1947. Ve výkladu Epištoly Kolosenským již Souček použil vlastní překlad vykládaného textu a další jeho knižně vydané exegetické práce (*Utrpení Páně* z roku 1951 a *Dělná víra a živá naděje. Výklad epištoly Jakubovy a první epištoly Petrovy*. Praha: Kalich, 1968) byly již koncipovány samostatně, bez přímé vazby na Žilkův projekt.

17 Řadu *Český ekumenický komentář k Novému zákonu* vydává od roku 2005 pražské Centrum biblických studií ve spolupráci s Českou biblickou společností. Dosud vyšlo 15 svazků k jednotlivým knihám Nového zákona, zbývající procházejí redakční přípravou k vydání.

18 Podrobně se mu věnuje Josef Bartoň, *Moderní český novozákonní překlad. Nové zákony dvacátého století před Českým ekumenickým překladem* (Studijní texty ČBS 1). Praha: ČBS, 2009, str. 103–140. Z této pečlivě dokumentované studie tu v mnohém s vděčností čerpám.

významnějších změn.¹⁹ Jak to s průkopnickými díly bývá, ve zpětném pohledu těch, kdo si již zvykli na cestu jimi uvolněnou, přestává být původní odvaha a razance zřetelná a je třeba si ji znovu vybavovat. To je také případ Žilkova překladu.

V evangelickém prostředí, kde překlad vznikl, byl text Písma výlučně reprezentován velmi zasloužilým a odedávna pevně zaužívaným překladem kralickým. Toto dílo reformační teologie a renesanční jazykovědy se stalo jakousi monumentální zkamenělinou, kterou už dávno přestalo být možné přiblížit současné řeči dílčími úpravami či revizemi, jak se o to nejsoustavněji pokusil Jan Karafiát. Žilka byl první, kdo si tuto skutečnost připustil s plnou vahou – a rozhodl se podle toho jednat a od kralické Bible se odpoutat. V obou základních ohledech, jimiž je určen každý biblický překlad, začal nově. Pokud jde o výchozí text, založil svůj překlad na kritické rekonstrukci řeckého textu, jež mu v té době byla dostupná,²⁰ v několika málo případech dokonce uplatnil své konjektury ohledně uspořádání částí biblického textu. Pokud jde o cílový jazyk, snažil se najít řeč, jíž „by dnešní člověk, theolog, vyjádřil pro dnešek řecký originál.“²¹ Zkratkou to můžeme to popsat jako úsilí o vymanění biblického textu ze zajetí „bibličtiny“. Tu Žilka oprávněně považoval za jakousi druhotně vzniklou krustu, do níž se postupem času spekly archaické termíny ve spojení s imitací latinské syntaxe, jíž se vyznačovala renesanční čeština. U novodobého čtenáře tato „bibličtina“ navozuje dojem slavnostnosti, často však brání srozumitelnosti. Biblické texty ovšem nebyly psány většinou a hlavně proto, aby působily

19 Třikrát překlad vyšel za autorova života (Praha: Jan Laichter, 1933, 1934 a 1940), počtvrté hned po válce (1946), další pak už v poněkud delších odstupech (Praha: Kalich, 1951, 1966, 1970). Pouze pro předposlední (šesté) vydání byla zhotovena nová sazba v odlišném (větším) formátu, ostatní vydání byla tištěna z téže sazby, sedmé vydání s drobnými změnami pořídil Jindřich Mánek; sr Bartoň, *Překlad*, 106.

20 Jak uvádí v předmluvě, vychází z „řeckého textu, ježž podává Eberhard Nestle ve vydání *Novum Testamentum graece*, Stuttgart, *Privilegierte württembergische Bibelanstalt*“. To je však naneštěstí určení dost nepřesné, neboť Nestleho edice vycházela v řadě postupně vylepšovaných vydání, nejnovější v době Žilkovy práce na překladu bylo 14. vydání z roku 1930; viz Bartoň, *Překlad*, 112 a 131. Nestleho edici v tehdejší podobě jistě nelze považovat za vrchol textově kritického bádání, nicméně už tehdy byla široce užívanou verzí řeckého novozákonního textu. Po zcela novém zpracování publikovaném v roce 1979 jako 26. vydání, jež připravila mezinárodní skupina pod vedením Kurta Alanda, se tato edice stala standardem pro odborný výklad i pro nové překlady Nového zákona a lze ji považovat za novodobý „textus receptus“.

21 Tak svůj překladatelský záměr vykládá v předmluvě.

slavnostnostně – a i tam, kde byly, je možné tento účinek zprostředkovat srozumitelným, novodobým jazykem.²²

Svou překladatelskou metodu Žilka promýšlel i po teoretické stránce a při několika příležitostech, před prvním vydáním i po něm, ji samostatně vyložil.²³ Jeho přesvědčení, „že překlad není mechanické přenesení slov, nýbrž přemyšlení pojmů“, které vyjádřil v předmluvě, není sice ještě zásadou „dynamického ekvivalentu“, stojí však zřetelně na cestě k této metodě, kterou pro biblickou translatoologii později prosadil Eugene Nida²⁴ a kterou se řídili i překladatelé novozákonní části Českého ekumenického překladu. Pokora a odborný rozmysl, s nimiž Žilka k překladatelské práci na Novém zákoně přistupoval, se odrážejí také na tom, že se vystavil kritické poradě se dvěma předními filology, grécistou Ferdinandem Stiebitzem a bohemistou Emilem Smetánkou.²⁵ Trvalý význam svého překladu sám Žilka dobře

22 Sr. František Žilka, O nový překlad Nového zákona. Prof. dru Emilu Smetánkovi k jeho 60. narozeninám. *Naše řeč* 19 (1935), 365–371, tam str. 367: „Slavnostnost' kralického překladu, o které se tolik mluvilo a která se tolik chválí jako přednost pro používání hlavně bohoslužebné, je konec konců vlastně jen latinisující archaičnost. Týmž slohem ‚slavnostním‘ je psán nejen Blahoslavův překlad Nového zákona, nýbrž také na př. jeho Gramatika. Tehdy, kdy tato díla vznikala, nebyl jejich sloh vědomě a schválně slavnostní, nýbrž byl to běžný sloh vědecké práce.“

23 Předběžně svůj překladatelský záměr načrtl ve stati *Nový překlad Nového zákona* (V. J. Tachecí, J. B. Šimek, F. Kučera, eds., *Jubilejní ročenka Kalicha*. Praha: Kalich, 1930, 57–60), do rozhovoru, který jeho překlad vzbudil, pak vstoupil třemi vysvětlujícími a částečně i obhajujícími články ve sborníku *Bible a český národ* (ed. H. Humlová, Brno: Dobročinný komitét 1935) a ve dvou filologických časopisech: *Naše řeč* (O nový překlad Nového zákona, 1935, 365–371) a *Slovo a slovesnost* (Starý a nový překlad Nového zákona, 1936, 106–112). Obsah všech tří „autoreferátů“ podrobně shrnuje Bartoň, *Překlad*, 113–120.

24 Eugene A. Nida, *Toward a Science of Translating. With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill, 1964.

25 Spolupráci s nimi připomíná v předmluvě: „Než jsem se rozhodl se svou prací na veřejnost, předložil jsem hotový rukopis dvěma znalcům. Universitní profesor Dr. Ferdinand Stiebitz ... pilně a obětovně srovnal snad každé významnější slovo s originálem a dal mi četné cenné pokyny; z nich jsem vděčně použil velmi mnohých. Universitní profesor Dr. Emil Smetánka v Praze si dal velkou práci přečísti můj rukopis, upravil jeho češtinu podle uznaných pravidel...“ *Ferdinand Stiebitz* (1894–1961) byl profesorem klasické filologie na Masarykově univerzitě v Brně, autorem řady překladů řeckých i latinských antických děl a mimo jiné dvou učebnic „stručných dějin“ řecké a římské literatury. *Emil Smetánka* (1875–1949) byl profesorem českého jazyka a starší literatury na Karlově univerzitě, hlavním autorem Pravidel českého pravopisu z roku 1913 a také například vydavatel některých děl Chelčického a Komenského.

vystihl příznačně skromnými slovy: „Můj překlad bude ukázkou překladatelského úsilí, když ne umění, ze začátku 20. století a příkladem teologické mluvy z této nehotové, málo výrazné, ale přece významné doby, kdy se evangelická řeč literární obnovuje.“²⁶ Odpoutáním od Blahoslavova překladu, které provedl s rozvážným teoretickým zdůvodněním a praktickou přesvědčivostí Žilka v českojazyčném evangelickém prostředí otevřel cestu dalším moderním překladům, převdevším už zmíněnému Českému ekumenickému překladu.

Ve svém oboru novozákonní biblistiky se Žilka nestal badatelem. I to je patrně nutno vidět v souvislosti s jeho pozdním startem a s tím, že za svůj úkol považoval především položit základy, pořádit výchozí, přehledovou literaturu. Bylo to však nejspíš také tím, že jeho bytostný zájem byl v církevní přítomnosti. Byl ovšem i v zahraniční známou a uznávanou osobností, především však v oblasti mezicírkevních, ekumenických vztahů. V této oblasti se angažoval ještě jako mělnický farář a svou církev při mnoha příležitostech reprezentoval i jako profesor fakulty. Uplatňoval při tom své široké vzdělání i výborné znalosti jazykové. Čestné doktoráty, které mu udělily univerzity v Montpellier (1934), Edinburghu (1935) a Rize, byly oceněním především za tuto činnost. Zájem o praktické působení křesťanství v moderním světě uplatnil například účastí na práci Světové aliance pro mezinárodní přátelství prostřednictvím církví.²⁷ Vznik dnes nejvýznamnější mezinárodní oborové společnosti novozákonníků *Studiorum Novi Testamenti Societas* (SNTS), která také částečně vyrostla ze snah ekumenických, však už zřejmě sledoval jen zpozzdálí, od mezinárodního dění odloučen omezeními, která pro české země přinesl protektorát a Druhá světová válka.²⁸

26 Žilka, *Starý a nový překlad*, 112.

27 World Alliance for International Friendship Through the Churches byla založena v srpnu 1914 na konferenci v Kostnici se záměrem dostatečně zřetelně vyjádřeným v názvu (původně byl ještě delší, výraz „pěstování“ – „Promoting“ byl z něj posléze vypuštěn). Ústředí měla v New Yorku a zanikla zřejmě někdy v první dekádě po Druhé světové válce, kdy byl patrně její význam zastiněn nově založenou Světovou radou církví.

28 SNTS byla založena v září 1938 v anglickém Birminghamu, první valné shromáždění, původně plánované na další rok, se však sešlo až po válce, v březnu 1947 v Oxfordu. Žilkovo jméno spojené s charakteristikou „leading scholar“ zmiňuje v jednom ze svých dopisů leidenský novozákonník Johannes de Zwaan v souvislosti s přípravou mezinárodního oborového časopisu, pro který hledal „tajemníky“ v různých evropských zemích. Časopis *New Testament Studies* začala SNTS vydávat až od roku 1954.

Žilkův příklon k novozákonní vědě, který se mohl některým současníkům jevit jako překvapivý, nabývá v souvislosti jeho celoživotního úsilí o vyjádření přítomného významu křesťanství zřetelného smyslu. Můžeme jej vidět naznačen i v názvu jeho knihovny: k Novému zákonu se Žilka obracel jako k „základům křesťanského náboženství“. Měl před očima ústup křesťanství z kdysi ústředního místa ve společnosti a leželo mu na srdci, aby se lidem, kteří se mu odcizili, křesťanství znovu přiblížilo. Prostředkem k tomu mu byly důrazy „svobodného protestantismu“, který s pokornou mírností, zároveň však také rozhodností zastával. Toto své celoživotní stanovisko a úsilí uložil na sklonku svého života do spisu *Naše křesťanství*, jež se stal jakousi jeho teologickou závětí a obhajobou.²⁹

Za důležitý, snad klíčový postoj tohoto teologického směru považoval Žilka kritičnost – ve smyslu nepředpojatého, rozumem a jeho nástroji prováděného zkoumání, jež je nutno uplatnit i na náboženství a jeho tvrzení, „dogmata“. Označení „kritická teologie“ považoval za výstižnější než adjektivum „liberální“, jenž může být snadno ale neprávem chápáno ve smyslu „svobodnomyslnosti lhostejné k vážným mravním hodnotám a netečné k náboženství“.³⁰ Kriticky strážlivý pohled mu byl základním předpokladem pro oslovení současného člověka za hranicemi církve, jehož měl ve svých teologických textech, a konečně i ve svém překladu Nového zákona stále na zřeteli. Jak ovšem naznačil v podtitulu, kritiku považoval za předstupeň k úvahám konstruktivním. Potřebu stále nového promýšlení víry a nových pokusů o formulaci jejich obsahů považoval za trvalý důraz reformační teologie: nejenže „reformace 15. a 16. století nebyla hotova, není dokončena“, ale tato „nehotovost“ patří k povaze reformačních církví, „reformace je proces, který pokračuje“.³¹ Tento proces Žilka zařazoval do svého přesvědčení o pokroku, jímž se křesťanství, nebo v jeho pojetí spíše nábo-

Vznik SNTS a jejího časopisu popisuje studie Lukase Bormanna a Hannah Kreß, „Free from German ‚Schulmeinungen‘ and Other One-Sidedness“: Die Entstehungsgeschichte der New Testament Studies (1936–1954). *New Testament Studies* 66 (2020), 21–50, zmínka o Žilkovi na str. 37.

29 František Žilka, *Naše křesťanství: Kritické a konstruktivní úvahy o náboženství dneška a pro dnešek* (Otázky a názory 78). Praha: Laichter, 1941.

30 Žilka, *Naše křesťanství*, 43n; sr. již str. 1. Na jiném místě (str. 220), v souvislosti s výkladem o kritickém zkoumání Bible, zdůrazňuje, že k tomuto přístupu patří také „kritika kritiky“. Za „měřítko kritiky“ prohlašuje „náboženství Nového zákona, náboženství Ježíše Krista a jeho apoštolů“ (str. 18).

31 Žilka, *Naše křesťanství*, 58 a 60.

ženství jako takové, ubírá a jenž spočívá ve stále hlubším pronikání do „podstaty křesťanství“, tedy ve „zduchovňování náboženství“.³² S podobným optimismem se díval na člověka a jeho dějiny vůbec: „lidstvo jest na stálém vzestupu ... Bůh působí v lidstvu a lidstvo je přístupno Božimu vedení.“³³ Je zvláštní, že Žilka nikde ve svých „úvahách“ přímo nereaguje na situaci války, v jejíchž prvních letech ji psal. Na promyšlení toho, co válka znamenala, bylo zřejmě ještě příliš brzo.

Své „úvahy“ předložil v dosti volném stylu, záměrně nikoli v nějakém dogmatickém rozvrhu, nýbrž jako zamyšlení nad tématy, jež považoval za důležitá a zároveň vyžadující nového výkladu, na němž mohl doložit přínos svobodného protestantismu. Snad je pro jeho pojetí příznačné, že tři kapitoly v závěrečné části věnoval společenstevní povaze a společenské působnosti křesťanství: Společnost, Kultura, Království Boží. To trojí v jeho chápání úzce souvisí. Žilka rozhodně odmítal jakékoli „únikové“, mimo-světne pojetí křesťanství a pro tento svět ze své víry čerpal nezdolnou naději: „Vím, že nedosáhneme dokonalého světa, ale věřím, že lepší svět je v dosahu. To mi nikdo nevymluví.“³⁴ Nemínil to zřejmě jako vyjádření obecného optimismu, nýbrž jako intepretaci Ježíšova poselství o království Božím, které se „přiblížilo“. Toto poselství církev už dvě tisíciletí považuje za platné a zároveň stále jeho naplnění očekává.

Jan Roskovec, Ph.D.

Univerzita Karlova
Evangelická teologická fakulta
Černá 9
115 55 Praha 1
roskovec@etf.cuni.cz

³² Žilka, *Naše křesťanství*, 17.

³³ Žilka, *Naše křesťanství*, 266; ještě silnější formulace užil na závěr kapitoly o Božím království (str. 322): „Vůle Boží proniká v zákonodárství. Láska Boží se uskutečňuje ve společenském řádu a ideálu spravedlnosti. Pravda Boží se zjevuje ve filosofii a vědě. Plány Boží se provádějí i v kultuře. Království Boží jest mezi námi a v nás.“

³⁴ Žilka, *Naše křesťanství*, 313.